

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א
יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות
טל' 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

עיד	כניסה	יציאה	ר"ת
י"ם	18:27	19:17	20:01
ת"א	18:25	19:14	19:58
ח"פה	18:26	19:16	20:00
ב"ש	18:26	19:16	20:00

שבת האזינו תשפ"ב

גיליון
רל"א

תולדות החכמים

רבינו יוסף חיים שרים זיע"א

רבינו נולד ב'חאלב' שב'סוריה' בשנת תרי"א לאביו רבי שלום. בהיותו בגיל שנתיים עלה עם הוריו ומשפחתו לארץ ישראל והתיישבו ב'ירושלים'. אביו היה מתלמידי ישיבת המקובלים 'בית אל'.

בצעירותו למד רבינו בתלמוד תורה 'זורש ציון' בירושלים, שם נתעלה בלימוד התורה ולאחר זמן מה אף החל ללמד אף הוא בתלמודי התורה של הספרדים בירושלים.

דמות דיוקנו של רבינו

בשנת תרמ"ב, בהיות מצבם של היהודים בארץ ישראל בכי רע, ורבים סבלו חרפת רעב, קיבל רבינו על עצמו להיות שלוחא דרבנן. במשך למעלה מיובל שנים, מסר את נפשו בנסיעות ארוכות ובתנאים קשים, כדי להגיע לנדיבי עם ולהתירמם עבור מוסדות ובתי מדרשות, בהם 'ועד עדת הספרדים בירושלים', ישיבת המקובלים בית אל, כוללות הערים 'חברון' 'טבריה' ו'צפת'. במהלך אחת מנסיעותיו ל'עיראק' פרצה מלחמת העולם הראשונה, ובעקבות כך שהה שם כעשר שנים ברציפות מבלי לשוב לביתו.

חותמתו של רבנו

הדרת פניו, חוכמתו, דרשותיו המרתקות, היוותו חזן מעולה וכן ידיעותיו בשפות שונות, היו לעזר בתפקידו החשוב. בשליחותיו פעל רבות ונצורות, בין פעולותיו המפורסמות היו הבאת תורמים להקמת ישיבת 'פורת יוסף', וכן השגת תרומות הגונות עבור בניית בתי החולים 'עץ חיים' ב'חברון' ו'משגב לוד' ב'ירושלים', וכן השגת 'הקדש' של שלושים ושבע חנויות בעיר 'כאנאקין' שב'עיראק' שהכניס סכומים גדולים לטובת 'ועד עדת הספרדים בירושלים'.

במהלך מסעותיו סבב בקהילות רבות בעולם, בהם הודו, סין, עיראק, טורקיה וכורדיסטן. בכל המקומות אליהם הגיע, התקבל בכבוד רב. בהיותו בעיראק הוצע לו תפקיד 'החכם באשי' של בגדאד, אך הוא סירב. כמו כן נשא שם הספד על רבי יוסף חיים מח"ס 'בן איש חי' (הלכות) ועוד, ורבי עזרא ראובן דגורו, מח"ס 'עדי זרב' (ע"ה). כן מסופר, שבמות מלך עיראק הספידו רבינו, ההספד עשה רושם רב, ולמחרת כשהלך עם המשלחת היהודים לנחם את יורש העצר, הושיבו לידו ושאלו במה אוכל לגמול לך על כך? ענהו רבינו, שתשים לב על בני עמי ותהיה להם כאב, והמלך ענה בחיוב.

לרבינו נולדו שלושה בנים ושתי בנות. בהיותו בשליחות בהודו, נודע לו על פטירת בנו בכורו, שלום, בהיותו בן שמונה עשרה שנה בלבד. כמו כן נפטר על פניו חתנו רבי אברהם טוויל, עליו חיבר רבינו קינה שבה כתב 'אבד חסיד מן הארץ, עובד את ה' במרץ וכו', שופרא דבלי בארעא, עטרת ראשי אברהם'.

בהודש סיון תרצ"ד, בהיותו בן שמונים ושלוש, הפסיק את שליחותיו וקבע את לימודו בישיבת 'מזל צומח' שאותה יסד.

רבינו נפטר בשיבה טובה ביום ו' בטבת תש"ט, ומנו"כ בבית העלמין ב'גבעת רם' (שי"ח באר) ב'ירושלים'.

שלושים וארבע שנים לאחר פטירתו, מצא נכדו רבי נוריאל, בארון עזוב מחוץ לבית הכנסת 'עוד יוסף חי' שבשכונת 'מתנה יהודה' ב'ירושלים', אשר נקרא על שמו, אוצר גנוז מכתבי רבינו, ובהם חייושי תורתו, מכתבי תורה, ולקט מדרשותיו אותם נשא ברחבי העולם. הודות להשתדלותו ומסירותו הרבה, יצאו לאור כתבי היד בשנת תשמ"ז ונקראו בשם 'זרבי יוסף' (יצא לאור ע"י 'מכון הכתב'). בשנת תשס"ב יצא הספר במהדורה חדשה ומתוקנת עם הוספות רבות ונקרא בשם 'דחשי לב' (יצא לאור ע"י 'מכון מלכי רבנן', וממנו נערך המאמר הסמוך).

כמו כן, הוציא נכדו הנ"ל את הספר 'השליח הנודד', ובו סיפור קורות חייו המופלאים של רבינו.

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדינו.

גלות ישראל אינה ניתוק הקשר עם הקב"ה

וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוּ צוּר חֲסִיוּ בּוֹ: אֲשֶׁר חָלַב וְבָחֵמוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יִין נִסְיָם יִקְוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: רֵאָה עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחֵיהָ מִחֲתָתִי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאִין מְדִי מְצִיל (לב, לו-לט)

לו שטבל באש. וכתבו התוס' שלא הוקשה לו איך נטמא, כי ישראל נקראו 'בנים' למקום, כמו שנאמר 'בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם' (דברים יד, א), וכזה נטמא לבנו, כמו שנאמר 'לִנְפֶשׁ לֹא יִסְמָא עֲקֵמִיו: כִּי אִם וְגו' וְלָבְנו' (ויקרא כא, ג). ולפי זה טענת ישראל 'עבד שמכרו רבו, כלום יש לזה על זה כלום? אינה טענה שמאחר שישראל נקראים 'בנים', הרי שמעולם אינם יוצאים מרשותו של אביהם שבשמים.

עוד מקדים רבינו את המדרש (ב"ר יא, ה) שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא, איך ה' מוריד גשמים בשבת, והרי הורדת הגשמים נחשבת כמוציא מרשות לרשות. ענה לו רבי עקיבא שמכיון שכל הארץ שלו, הרי זה כמטלטל בתוך חצירו. נמצא לפי זה, שכאשר זרק ה' גט לישראל, הגט אינו גט, שהרי צריך לתת את הגט ביד האשה או לזרוק אותו לרשותה, ומאחר וכל העולם הוא של ה', הרי שהגט לא הגיע לרשותם של ישראל ואינו גט. ולפי זה בטלה טענת ישראל 'אשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?' שהרי מעולם לא היה כאן גירושין.

ובזה מיישב רבינו את הסתירה בין הפסוקים, שבפסוק אחד נאמר 'פֹּה אָמַר ה' אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אֶמְקֹם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ' (ישעיה ג, א), כלומר שאומר ה' לישראל הרי לא נתתי לכם גט כריתות ומה ששלחת אתכם זה מחמת שמרדתם בי (ע"פ המלבי"ם), ובפסוק אחר נאמר 'שְׁלַחְתִּיהָ וְאֶתָּן אֶת סֵפֶר כְּרִיתֹתֶיהָ אֵלֶיהָ' (ירמיה ג, ח). משמע שישראל קיבלו גט? ולפי האמור יבואר, שאכן נתן ה' גט לישראל, אלא שהגט אינו גט, כיון שלא הגיע לרשותם של ישראל.

ועל פי זה מבאר רבינו כי מה שכלל ואמר 'כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא' כוונתו לבטל את שתי הטענות שטענו ישראל, מצד עבד שמכרו רבו ומצד אשה שגרשה בעלה, שאם תאמרו שמאחר שכבר מכרתנו אין לך עלינו כלום, על זה אמר 'אֲנִי אֲמִית וְאֲחֵיהָ', ומזה שאני אטמא לכם בתחיית המתים כדי להחיותכם תיווכחו שיש לכם דין בנים, וממילא תתבטל טענתכם ש'עבד שמכרו רבו' שאין לו כלום עם אדונו, שהרי אתם בנים ולא עבדים. ואם תאמרו 'אשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?' על זה אמר 'וְאִין מְדִי מְצִיל', שמאחר וכל העולם הוא שלי הרי שהגט בטל ולכן אין אתם יכולים להציל את עצמכם ולברוח מיד, ועל כן מוכרחים אתם לשוב בתשובה.

בפסוקים אלו מבואר שלעתידי לבוא ה' ידון את ישראל, וכאשר יראה כי כשל מהם כח הסבל, יזכיהם ויאמר 'אֵי אֱלֹהֵימוּ צוּר חֲסִיוּ בּוֹ: אֲשֶׁר חָלַב וְבָחֵמוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יִין נִסְיָם', כלומר איה הוא האליל שהייתם מקריבים לפניו חֶלֶב ומנסכים לפניו יין אשר בטחתם והאמנתם בו שיוכל לעזור לכם בעת צרה? 'יִקְוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה', הבה נראה את האלילים שיבואו לעזרתכם ויהיו לכם למסתור מפני הפורעניות. וכשתראו שאין ממש בע"ז, אז תודו כי אני ה' הוא המושל בכל העולם ו'אִין אֱלֹהִים עֲמָדִי'.

ומבאר בספרי (האזינו פ"ט ש"ט) שמהפסוק 'אֲנִי אֲמִית וְאֲחֵיהָ' יש רמז לתחיית המתים, ויש להבין מדוע דוקא כאן נרמז ענין זה? עוד יש להבין, מדוע נכפלה תיבת 'אֲנִי'?

ומבאר הגאון רבינו יוסף חיים שרים (דאה אודותיו במדור הסמוך) בספרו **רמשי לב** (פרשת במדבר), בהקדים את דברי הגמ' בסנהדרין (קה), עה"פ 'מדיע שובְּכָה הָעָם הַזֶּה יִרְשְׁלָם מִשְׁבָּה נִצְחָת' (ירמיה ח, ה), שבאו עשרה בני אדם וישבו לפני ירמיה הנביא, ואמר להם 'חזירו בתשובה', אמרו לו, 'עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?' ומאחר שמכרנו ה' לנבוכדנצר וגרשנו מעליו, שוב אין לו עלינו דבר.

וטענתם של ישראל היא, שמשני טעמים אין ה' יכול לדרוש מהם לקיים את המצוות. א. שהרי עבד שמכרו רבו לאדם אחר, אינו יכול לתבוע ממנו כלום. ב. שמאחר שאמר הכתוב 'שְׁלַחְתִּיהָ וְאֶתָּן אֶת סֵפֶר כְּרִיתֹתֶיהָ אֵלֶיהָ' (ירמיה ג, ח), ומבאר במדרש (הובא בספר 'זת ודין' לרבי אליעזר שאג"י פרשת בלק) שבשעה שהגלה ה' את ישראל זרק להם גט כריתות, א"כ מאחר ודין נתן גט לישראל והם הלכו ועבדו ע"ז, אינם יכולים לשוב אליו, כדין אשה שהתגרשה ונישאת לאחר שאינה יכולה לשוב לבעלה הראשון, וכמו שנאמר 'לֹא יוכל בעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שְׁלַחָה לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיזֹת לּוֹ לְאִשָּׁה' (דברים כד, ד).

וכתב רבי יהודה רוזאניס בספרו 'פרשת דרכים' (ד"ך כה), שטענת ישראל שהם כעבד שנמכר לאדון אחר אינה טענה, שהרי מבואר בגמ' תענית (ב), ששלושה מפתחות לא מסרם ה' בידי שליח, ואחד מהם הוא מפתח של תחיית המתים, כמו שנאמר 'וְיִדְעַתֶּם כִּי אֲנִי ה' כְּפַתְחֵי אֶת קַבְרוֹתֵיכֶם' (יחזקאל לו, יג). ומבואר בגמ' סנהדרין (ט), ששאל מין אחד את רבי אבהו, מאחר שה' הוא חקן, במה טבל לאחר שקבר את משה? וענה

מאצרותיהם של חכמי התורה

אמירת האל הגדול נחשבת כהזכרת מלכות

פי שם ה' אקרא קבו גדל לאלהינו (ב.ב.א)

יובן ע"פ המבואר בגמ' ברכות (מ). 'אמר רבי יוחנן כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה'. והקשה הרא"ש (ברכות פ"ו סי' כג), שהרי בברכה הראשונה שבתפילת שמונה עשרה לא מזכירים מלכות? ותידן, שמאחר ואומרים 'האל הגדול' הרי זה נחשב כהזכרת מלכות.

וזהו שרמז הכתוב 'פי שם ה' אקרא', כלומר, כאשר מזכירים את שם ה' לבד בלא הזכרת מלכות, אזי 'קבו גדל לאלהינו', כלומר תאמרו 'האל הגדול' זה יחשב כהזכרת מלכות.

בת רבים לרבי רפאל בן סמחון, פאס (פרוקו), נלביע תרי"ז

לא מקבלים שכר ועונש בעוה"ז כדי שתהיה לאדם בחירה

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא: שחת לו לא בניו מוקדם דור עקש ופתלתל: הלה תגמלו זאת (ב.ב.א. ד.)

נראה לבאר, שהנהגת ה' בעולם היא, שנותן ה' לאדם אפשרות בחירה בין טוב לרע, ועל האדם לעמוד בנסינות ולבחור בטוב, וכמו שנאמר "החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובהרפת בחיים למען תהיה אהה וירעך" (דברים ל. יט), ולשם כך, אין ה' נותן את השכר על המצוות ואת העונש על העבירות בעוה"ז, כי אז היתה מתבטלת הבחירה לאדם, כיון שהיה רואה לנגד עיניו את השכר על המצוות ואת העונש על העבירות, ואז לא היה האדם מסתפק במה לבחור.

ולפי זה יתבאר דברי הפוסקים, "הצור תמים פעלו", שמעשה ה' הם תמימים וישרים בזה שאינו משלם על המצוות והעבירות בעוה"ז. וזאת, "פי כל דרכיו משפט", ואם היה משלם לאדם בעוה"ז על מעשיו, "אל אמונה" הרי שכולם היו מאמינים בה', וכבר "אין עול", שלא יהיה מי שיעשה עבירות, וממילא לא היה מגיע שכר ועונש, כי אז כל אדם יהיה "צדיק וישר" בלי בחירה.

אבל כעת, שאת השכר והעונש מקבלים בעוה"ז, ממילא "שחת לו לא בניו מוקדם דור

עקש ופתלתל", היינו שהיה רשעים שיעברו עבירות, וזאת "הלה תגמלו זאת", כי אם היה מעניש בעוה"ז, ממילא לא יהיה תגמול של שכר מאת ה', כיון שלא היתה בחירה לאדם.

שובו בנים (בתוס' יזישב יוסף) לרבי יוסף נסים בורלא, ירושלים, נלביע תרס"ג

תפקידה של מידת הרחמים

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (ב.ב.א. ד.)

מובא במדרש (ב"ר יב. טו) שמתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין, וכאשר ראה ה' שאין העולם יכול לעמוד, שיתף את מידת הרחמים במידת הדין, וזהו שנאמר "ביום עשות ה' אלהים ארץ וישקים" (בראשית ב. ד.)

ויש להבין, שמאחר שה' מידתו אמת ורוצה במשפט, מה מקומה של מידת הרחמים, והרי מידת האמת היא שצריך לדקדק בדין מבלי לשתף בו רחמים?

יש לבאר, שעל פי הדין והאמת היה ראוי שיהיו על החוטא שלושה דברים. א. שיענש מיד אחר שחטא בלי המתנה כלל. ב. שהעונש יהיה בחרון אף כראוי למי שממרה את ה'. ג. שלא יוכל לתקן את החטא כלל, שאם יתקן, יוכל לתקן את החטא, אך יוכל לתקן את אשר עיוות. ומידת הרחמים אינה מתבטלת לאדם, כיון שהיה רואה לנגד עיניו את השכר על המצוות ואת העונש על העבירות, ואז לא היה האדם מסתפק במה לבחור. באופן שילכה את האדם לגמרי. ג. שעל ידי שהאדם שב בתשובה, ומתקרת חרטה גמורה על חטאיו ומצטער עליהם ועוזב אותם, נחשב הדבר כעקירת המעשה, וכדרך שאמר הפסוק "וסר עונך וחסאתך תכפר" (ישעיהו ג. ז), כלומר, שהעוון עצמו מתבטל לגמרי.

מעשה מבורא, שמק' הרחמים אינה מחכישה את הדין, אלא נותנת לחוטא זמן אפשרות לשוב בתשובה ובכך לעקור את חטאו, ובכך יחשב כאילו לא חטא.

מסילת ישרים (פרק ד) לרבי משה חיים לוצאטו, פאדובה (איטליה), עכו, נלביע תק"ז

לדעת חכמה ומוסר

זכה נעשית לו סם חיים

יערף כמקור לקחי תול כסל אמרתי משעירי עלי דשא וכרביבים עלי עשב (ב.ב.א)

נמשלה התורה לגשם, כמו שהגשם אינו מצמיח אלא באדמה חרושה וזרועה, אך לאדמה שאינה חרושה וזרועה לא יועיל הגשם, ואדרבא, מחמת הגשם נעשית האדמה לביצה ומתקלקלת, כך דברי תורה משפיעים ומועילים רק לאדם חכם לב ובר דעת שראשו פנוי מחשבות זרות, וכדברי הגמ' בברכות (נה). 'אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה'.

אך אדם שיפס שליבו ריק וראשו מלא במחשבות זרות, התורה תוסיף לו שיפשוט, כי הוא מסלף את התורה ועל ידי כך לא ילדי טעות, וכמו שדרשו בגמ' יומא (עב) עה"פ "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל" (דברים ה. מד) זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה'.

דברי שמואל לרבי שמואל שטאו, יוד (איראן), ירושלים, נלביע תשנ"ד

הילולת החננים

יום שבת י"ב תשרי
רבי חיים אברהם אורליק, איזמיר (הונגריה), ידיו ב"ס-ו ושם מנ"כ, מדרת בספרי חכמי דורו...
רבי חיים אברהם אורליק, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי ישראל יעקב צופתי, ידיו בפאס (הונגריה) ושם מנ"כ, ב"ר אליהו בע"ס אדרת אליהו...
רבי חיים מנחם מרח"ל אלטער, אב"ד צפת, מנ"כ ב"ס-ו...
רבי שאול אורלי, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי יצחק מר"א, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי פייז סימן, נאמן (הונגריה), רבה של גמול...

יום ראשון י"ג תשרי
רבי ישראל חוקה מר"ם, פאדובה (איטליה) ושם מנ"כ, מדרת בספרי חכמי דורו...
רבי שאול אורלי, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי יצחק מר"א, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי פייז סימן, נאמן (הונגריה), רבה של גמול...

יום רביעי ט"ז תשרי
רבי משה ב"ר זמרא, ידיו בפאס (הונגריה) ושם מנ"כ, מדרת בספרי חכמי דורו...
רבי יצחק מר"א, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי פייז סימן, נאמן (הונגריה), רבה של גמול...

יום חמישי י"ז תשרי
רבי יהודה קובו, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי יצחק מר"א, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי פייז סימן, נאמן (הונגריה), רבה של גמול...

יום ששי י"ח תשרי
רבי שמואל סאטמאר, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי יצחק מר"א, ידיו בספרי חכמי דורו...
רבי פייז סימן, נאמן (הונגריה), רבה של גמול...

נשמח לקבל שמועל של חכמים נוספים שלא הוזכרו כאן כמון כן אם יש הירוח או הספוט לא ליפור קשר עם המוכן

גיליון זה יוצא לאור ע"י מכון "חכמי ספרד" בראשות הרב משה פרץ שליט"א רב קהילת קודש "לב אליהו" נתיבות
אלפי ספרים של חכמינו הספרדים זיע"א לא הודפסו שוב זה מאות בשנים, וחלקם אף נותרו עדיין בכתיב ד' ואין להם גואל עד שכמעט שנתכחה תורתם והחכמים בחסדי ה' המרובים הקמנו ספריה גדולה, יחידה מסוגה בעולם, המכילה יותר מ-3,000 ספרים עה"ת מחכמי ספרד, חלקם בכתיב יד נדירים. ובעת אנו עומלים לברר מקוהן של צדיקים ולהוציא לאור תעלומה, מאוצרות חידושיהם המיוחדים ומעשייהם המופלאים בסדרת ספרים מורחבת על הרמשה חומשי תורה, ועליו ליקוט יסודי מוגאוני והכמי ספרד, תורה מפוראה אשר לא נראה כמותה!
ניתן לרכוש ספר או פרשה להצלה או לרפואה או להבדיל לעילוי נשמתו ויופע ישו המועד מעומד מיוחד בצורה המוכרת והראויה בתחילת ספרו הפרשה זכותם של החכמים זיע"א תעמוד לכל התרומים והמסיעים שיצילו בכל מעשי דיהם בבריאות ונחת, באריכות ימים ושנים, בטוב ובנעימים, אמן.
לתרומות והקדשת הגיליונות הבאים, לקבלת הגיליון בדוא"ל, למשלוח חידושי תורה, עובדות, ספרים, תמונות ומסמכים ניתן ליצור קשר
רחוב הרב צבאן ת.ד 9. 516 נתיבות. טל: 077-553-5280 פקס: 077-5535281 toratsfarad@gmail.com תרומות: עמותת חכמת שלמה, בנק הפועלים 335481 סניף 556

נדרים
עכשיו אפשר לתרום לגיליון תורת החכמים בעמודי של "נדרים פלוס"